

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua тел. (044) 298-70-33

**Харківська обласна військова
адміністрація**

**Національна служба здоров'я
України (до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України
«Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

На підставі статей 1, 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», під час виконання функцій національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, працівниками Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини виявлені порушення прав людини у діяльності Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласна клінічна психіатрична лікарня № 3» (далі – заклад, лікарня, КНП ХОР «ОКПЛ № 3»).

Статтею 49 Конституції України визначено, що держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування.

Статтею 6 Закону України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я» визначено, що кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає медичний догляд, який є необхідним для підтримання здоров'я людини.

УВ
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з
прав людини
№16656.2/25/39.3 від 21.10.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 21.10.2025 18:43
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Усупереч наведеним вимогам законодавства під час відвідування 05.08.2025 Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласна клінічна психіатрична лікарня № 3» виявлені факти порушення прав людини, що потребують вжиття невідкладних заходів реагування щодо їх усунення, причин та умов, що їм сприяють, притягнення винних осіб до відповідальності.

Статтею 25 Закону України «Про психіатричну допомогу» наголошується, що особи, яким надається психіатрична допомога, мають право на поважливе і гуманне ставлення до них, що виключає приниження честі й гідності людини. Проте під час конфіденційного спілкування з групою національного превентивного механізму (далі – НПМ) пацієнти повідомили про випадки застосування до них фізичної сили з боку окремих працівників з числа молодшого медичного персоналу. Зокрема, повідомлялося про нанесення ударів по тілу та застосування грубих висловлювань на адресу пацієнтів, що порушує статтю 28 Конституції України та статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Слід зазначити, що медичний персонал іноді також може стикатися з проявами агресивної поведінки з боку пацієнтів. Однак, у закладі не запроваджено систематичного навчання для працівників щодо сучасних підходів до роботи з особами з психічними розладами. Відсутність спеціалізованих періодичних тренінгів з питань недопущення жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження підвищує ризик виникнення конфліктних ситуацій та як наслідок порушення прав людини.

У медичній документації (медична карта стаціонарного хворого та журнал обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень) фіксуються випадки виявлення тілесних ушкоджень у пацієнтів, які перебувають на стаціонарному лікуванні. Водночас група НПМ виявила, що медичні працівники не заповнюють форми № 511/о «Довідка про фіксацію тілесних ушкоджень», затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ) від 02.02.2024 № 186. Така

практика не відповідає вимогам належного документування випадків заподіяння тілесних ушкоджень відповідно до рекомендацій з ефективного розслідування та документування тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (Стамбульський протокол), що також може призвести до неналежного розслідування зазначених випадків у майбутньому.

На території закладу наявні 2 захисні споруди цивільного захисту (укриття), які відповідно до висновку Державної служби України з надзвичайних ситуацій не відповідають вимогам Державних будівельних норм В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту». Використання цих споруд не забезпечує належного рівня безпеки пацієнтів та персоналу під час оголошення сигналу «Повітряна тривога».

Під час вивчення Журналу застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади та медичних карт пацієнтів виявлено, що у порушення вимог статті 8 Закону України «Про психіатричну допомогу» та пунктів 5 і 7 Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги, затверджених наказом МОЗ від 24.03.2016 № 240 (далі – Правила), медичними працівниками не здійснюється фіксація фактів застосування ізоляції пацієнтів.

Відсутність відповідних записів у медичній документації унеможлиблює належний контроль за правомірністю і обґрунтованістю обмежувальних заходів, створює ризики порушення прав пацієнтів і суперечить вимогам законодавства щодо прозорості та підзвітності при застосуванні ізоляції у закладі.

У порушення вимог пункту 11 Правил, фізична фіксація пацієнтів відбувається у присутності осіб, які страждають на психічні розлади. Така практика створює ризик приниження честі та гідності пацієнтів у процесі застосування гамівних заходів.

Спостерігається дефіцит медичного персоналу. У деяких відділеннях на одного лікаря припадає близько 40 пацієнтів, що призводить до надмірного робочого навантаження та може негативно вплинути на якість надання медичних послуг.

У закладі вакантна посада соціального працівника та не ведуться індивідуальні плани соціально-психологічної реабілітації, а спектр реабілітаційної допомоги є значно обмеженим, що є порушенням статті 5 Закону України «Про психіатричну допомогу».

Під час конфіденційного спілкування з представниками НПМ пацієнти повідомляли, що не володіють інформацією про лікарські засоби, які їм призначаються та які вони приймають. Водночас у медичній документації відсутні записи лікаря про надання такої інформації. Зазначене є порушенням вимог статті 26 Закону України «Про психіатричну допомогу», якою

передбачено, що лікар-психіатр зобов'язаний пояснити особі, якій надається психіатрична допомога, з урахуванням її психічного стану, у доступній формі інформацію про стан її психічного здоров'я, прогноз можливого розвитку захворювання, про застосування методів діагностики та лікування, альтернативні методи лікування, можливий ризик та побічні ефекти, умови, порядок і тривалість надання психіатричної допомоги, її права та передбачені цим Законом можливі обмеження цих прав при наданні психіатричної допомоги.

У лікарні відсутнє приміщення для тимчасового зберігання медичних відходів, що є порушенням вимог розділу IX Державних санітарних норм та правил «Порядок управління медичними відходами, у тому числі вимоги щодо безпечності для здоров'я людини під час утворення, збирання, зберігання, перевезення, оброблення таких відходів», затверджених наказом МОЗ від 31.10.2024 № 1827.

У лікарні недотримані вимоги щодо розміщення пацієнтів, а саме: ліжка в палатах розміщені впритул, пацієнти перебувають на ліжках у коридорах відділень, що є порушенням пункту 9 Порядку надання психіатричної допомоги в умовах стаціонару, затвердженого наказом МОЗ від 07.12.2023 № 2085 «Про затвердження Порядку надання психіатричної допомоги в стаціонарних умовах» (далі – Порядок) та не відповідає вимогам пунктів 8.3.2.7 основних положень Державних будівельних норм України В.2.2.-10:2022 «Заклади охорони здоров'я. Основні положення». Варто наголосити, що у нічний час освітлення у коридорах не вимикається, внаслідок чого пацієнти, які розміщені у коридорах, постійно зазнають впливу світлового подразника, що перешкоджає повноцінному сну та відновленню пацієнтів у нічний час. Перебування пацієнтів у зазначених умовах становить неналежне поводження та є порушенням статті 28 Конституції України та статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Статтею 4 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» визначено, що одним із основних принципів охорони здоров'я в Україні є дотримання принципу безбар'єрності та інклюзії при наданні медичної та/або реабілітаційної допомоги. Разом з тим у лікарні не забезпечені інклюзивні умови перебування для пацієнтів з обмеженими фізичними можливостями.

Більшість вікон палат закладу обладнані ґратами, що суперечить вимогам пункту 9 Порядку, в якому наголошено на забороні встановлення ґрат на вікна палат.

У відділеннях адміністрацією закладу запроваджено графік відвідування душевої кімнати, пацієнтам дозволено приймати душ лише один раз на тиждень.

Більшість палат у відділеннях не мають дверей, що порушує право пацієнтів на приватність, яка є важливим аспектом їхнього перебування у медичному закладі.

Групою НПМ виявлено випадок порушення вимог Закону України «Про психіатричну допомогу» та Інструкції щодо заповнення форм первинної облікової документації, затвердженої наказом МОЗ від 15.09.2016 № 970. Зокрема, у формі № 003/о (медична карта стаціонарного хворого) зафіксовано відсутність підпису пацієнта, яким має бути засвідчена його усвідомлена згода на лікування, що ставить під сумнів факт добровільності отримання пацієнтом медичної допомоги у закладі.

Правила внутрішнього розпорядку для пацієнтів, які знаходяться на стаціонарному лікуванні у психоневрологічних відділеннях КНП ХОР «ОКПЛ № 3», затверджені 02.10.2018, потребують оновлення з метою узгодження з чинною редакцією Порядку надання психіатричної допомоги у стаціонарних умовах, затвердженого наказом МОЗ від 07.12.2023 № 2085.

На інформаційних стендах у відділеннях відсутня інформація про контактні дані та номери телефонів гарячих ліній Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Центру з надання безоплатної правничої допомоги та інших компетентних органів, до яких пацієнти можуть звернутися з питань захисту своїх прав, що є порушенням наказу МОЗ від 26.04.2017 № 459.

У лікарні перебуває значна кількість осіб, які не потребують лікування у стаціонарних умовах, проте потребують належного соціального захисту та догляду. За поясненнями працівників закладу, переведення таких пацієнтів до установ системи соціального захисту ускладнене через відсутність вільних місць. З метою забезпечення належного догляду зазначеної категорії осіб адміністрація закладу направляла відповідні повідомлення до місцевих органів державної влади, однак на день відвідування НПМ ці пацієнти й надалі продовжують перебувати у лікарні.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, а також беручи до уваги те, що:

відповідно до статті 22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» Харківська обласна військова адміністрація реалізує державну політику в галузі охорони здоров'я та організовує роботу медичних закладів по наданню допомоги населенню,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити вичерпних заходів щодо негайного усунення виявлених у ході реалізації функцій національного превентивного механізму порушень прав людини та недопущення катувань, інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної

ради «Обласна клінічна психіатрична лікарня № 3» та умов, що їм сприяють, а також запобігання їх у подальшому.

2. Організувати та провести перевірку стану додержання вимог чинного законодавства у Комунальному некомерційному підприємстві Харківської обласної ради «Обласна клінічна психіатрична лікарня № 3», з метою встановлення причин неналежного функціонування, щодо порушення прав людини, за результатами якої вжити вичерпних заходів реагування, у тому числі дисциплінарного характеру.

Звертаю увагу, що відповідно до статті 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної ради України з прав людини» відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльність Уповноваженого з метою протидії тягнуть за собою відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: Звіт про результати відвідування Комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласна клінічна психіатрична лікарня № 3» на 28 арк.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Олена Бардаш 050 967 9551

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з
прав людини
№16656.2/25/39.3 від 21.10.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 21.10.2025 18:43
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400